

УДК: 342.95

DOI: 10.15587/2523-4153.2017.118829

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

© Є. О. Легеца, А. А. Манжула

Наукове дослідження присвячене висвітленню зарубіжного досвіду надання публічних послуг та шляхи імплементації в вітчизняне законодавство України. Висвітлюється законодавство Франції, США, Великобританії щодо надання публічних послуг органами публічної адміністрації. Встановлено, що загальна тенденція країн Європи, яка спрямована на забезпечення ефективної та якісної реалізації прав, свобод та інтересів громадян, задоволення потреб суспільства, характеризується органів влади на досягнення результату

Ключові слова: адміністративна послуга, доступність, імплементація, послуга, публічна послуга, прозорість, результативність, якість

1. Вступ

Загальним напрямом реформ для урядів зарубіжних країн є підвищення прозорості та оперативності надання послуг. Наприклад, з метою підвищення прозорості та якості системи послуг, що надаються державними органами, Департаментом транспорту у Великобританії щорічно розробляється та подається звіт про надані послуги та їх відповідність стандартам. Підвищенням прозорості й оперативності надання послуг, орієнтацією на нагальні потреби суспільства характеризується і Болгарія, який притаманний своєрідний підхід до виявлення потреб суспільства, що має певною мірою управлінський характер. У Фінляндській Республіці з метою підвищення прозорості та ефективності надання публічних послуг здійснюється оцінка результатів державних програм реформування. Критеріями оцінки таких результатів виступають, як правило, думка населення про якість суспільних послуг, ступінь керованості державних органів та ефективність їхньої діяльності, мотивація державних службовців, якість реалізації програм, необхідних для здійснення реформи, значення цілей цих програм для суспільства та їх несуперечність.

2. Літературний огляд

Питання правового регулювання послуг як правової категорії перебувають у центрі уваги вчених, яких можна поділити на чотири групи. До першої групи належать праці вчених-адміністративістів, що вивчали теоретико-правові засади надання публічних послуг (В. М. Сороко (2008 рік), Д. К. Жерліцин (2010 рік) тощо). Зокрема, необхідно виділити монографічні праці І. В. Ковбаса «Публічно-владні послуги як засіб забезпечення державою реалізації прав людини» (2011 р.) [1], Л. І. Приймака «Публічні послуги в діяльності державної податкової служби України: організаційно-правові основи» (2013 р.) [2] та інші. Проте зазначені праці висвітлювали тільки фрагментарно риси публічних послуг і в цілому не повною мірою розкривали зміст інституту публічних послуг в адміністративному праві.

До другої групи необхідно віднести дослідження, в яких розкриваються окремі види послуг: адміністративні, електронні, соціальні послуги. Так,

загальні засади надання адміністративних послуг розглянуто в роботах В. Б. Авер'янова, І. П. Голосніченка, О. Ю. Іващенко, Ю. В. Ішенка, Р. А. Калюжно-го, Н. В. Коваленко, І. Б. Коліушка, Т. О. Коломoeць, А. Т. Комзюка, С. Ф. Константинова, В. К. Колпакова, Г. М. Писаренко, О. О. Сосновика, В. П. Тимошука, О. Н. Ярмиша, Х. П. Ярмакі та ін. Проблема електронних послуг займалися такі вчені, як О. В. Баранов, С. С. Вишнякова, О. А. Загаєцька, П. С. Клімушин, І. В. Клименко, І. С. Куспьяк, В. В. Солодов тощо. Особливої уваги заслуговує дослідження І. О. Тищенкої «Електронні послуги у діяльності публічної адміністрації України» (2015 рік) [3], в якому визначено поняття електронних послуг у діяльності органів публічної адміністрації України, подана характеристика адміністративних процедур надання електронних послуг тощо. Питання надання соціальних послуг різними суб'єктами публічної адміністрації вивчали вчені-адміністративісти К. В. Дубич, Н. Р. Нижник (2012 рік), Л. Л. Сідельнік (2007 рік), М. Карлсон (2007 рік), О. Іляш (2014 рік) та ін.

Третю групу становлять праці як науковців з адміністративного права, так і практиків, які приділяли увагу поняттю, принципам, класифікації, оцінюванню якості, сутності, процедурі, механізму надання різних видів публічних послуг: В. І. Сіверіна (2010 рік), М. Б. Острах (2013 рік), В. В. Петьовки (2014 рік), Д. О. Власенко (2016 рік) та ін.

Четверту групу становлять дослідження, в яких вивчалася специфіка публічних послуг у діяльності різних суб'єктів публічної адміністрації або у різних сферах (наприклад, реєстрації речових прав на нерухоме майно, містобудівної діяльності, соціального захисту населення тощо), а саме дисертаційні та монографічні праці І. О. Бондаренка (2006 рік), І. В. Дроздової (2009 рік), С. Л. Дембіцької (2010 рік), О. О. Воронятнікова (2012 рік), Т. О. Булковського, О. Ю. Костіна, І. А. Мордвіна (2013 рік), Н. В. Васильєвої, В. І. Горбатюка, І. С. Сорокіна, О. В. Тер-Степанян (2014 рік), О. Б. Ляшка, Я. І. Скоромного, К. В. Химичука (2015 рік), О. В. Левченко, М. О. Колесніков, А. В. Міськевич (2016 рік) тощо.

Вперше комплексно розкрито теоретичні основи та практика правового регулювання надання

адміністративних послуг в Україні у дослідженні Буханевича О. М. «Теоретико-правові та праксеологічні засади надання адміністративних послуг в Україні» (2016 рік) [4].

Проте питання вивчення зарубіжного досвіду щодо надання публічних послуг вітчизняними вченими не вивчалось не вивчалось. Подібний досвід країн Європи, який буде досліджений може бути запозичений і нашою державою. Необхідність оцінювання прозорості, ефективності, якості та оперативності надання послуг є актуальною і для України на сучасному етапі її розвитку, оскільки й досі наша держава не має чітких стандартів надання публічних послуг населенню.

3. Мета та задачі дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел висвітлити зарубіжні стандарти надання публічних послуг як напряму реформування юридичної освіти в Україні.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1) встановити доцільність імплементації принципів та критеріїв оцінювання надання публічних послуг в зарубіжних країнах;

2) виокремити напрямами вдосконалення вітчизняного законодавства щодо надання публічних послуг з урахуванням зарубіжних стандартів.

4. Генезис правового регулювання зарубіжного досвіду щодо надання публічних послуг

У 90-х рр. ХХ ст. уряди більшості країн світу дійшли висновку про необхідність модернізації та поліпшення ефективності способу надання адміністративних послуг. Канада – не є винятком з цієї тенденції. З 1995р. на всіх адміністративних рівнях було розпочато реформування способів надання урядових послуг. «Модель надання послуг» – одна з дев'яти ключових цілей Програми дії, спрямованої на поліпшення роботи державних органів у цілому. «Модель надання послуг» розроблялася з позиції кінцевого споживача – громадянина. У цьому документі стверджується, що послуга, зорієнтована на споживача, має враховувати всі уподобання (побажання) громадян щодо кожної стадії надання послуги; тобто потреби громадян перетворюються на організаційний принцип, навколо якого визначається публічний інтерес і планується модель надання послуги. Аналізуючи досвід надання окремих послуг з позиції окремого громадянина, можна дійти висновку, що удосконалення потребують дві основні позиції:

1) доступність послуги, що передбачає можливість швидко віднайти орган, який надає послугу (зокрема, правильний телефонний номер тощо), та безпосередньо фізична доступність органу (зокрема, призначення часу телефоном, наявність місць для паркування тощо);

2) якість надання послуги (наприклад, люб'язність, своєчасність надання тощо).

Загальним напрямком реформ для урядів зарубіжних країн є підвищення прозорості та оператив-

ності надання послуг. Наприклад, з метою підвищення прозорості та якості системи послуг, що надаються державними органами, Департаментом транспорту у Великобританії щорічно розробляється та подається звіт про надані послуги та їх відповідність стандартам. Підвищенням прозорості і оперативності надання послуг, орієнтацією на нагальні потреби суспільства характеризується і Болгарія, який притаманний своєрідний підхід до виявлення потреб суспільства, що носить певною мірою управлінський характер. Законодавством Болгарії передбачена можливість проведення перевірок різних сфер життя в країні, результатом яких є видання державними органами індивідуальних адміністративних актів, які можуть дозволяти громадянам або організаціям здійснювати певні дії [5, с. 41]. На думку авторів, такий підхід має характеризуватися більшою диспозитивністю і мати на меті не лише дозволити вчинити певні дії, але й мати спрямованість на забезпечення вибору поведінки громадян, яка не суперечить законодавству, що є характерним для демократичних, правових держав.

У Фінляндії з метою підвищення прозорості та ефективності надання публічних послуг здійснюється оцінка результатів державних програм реформування. Критеріями оцінки таких результатів виступають, як правило, думка населення про якість суспільних послуг, ступінь керованості державних органів та ефективність їх діяльності, мотивація державних службовців, якість реалізації програм, необхідних

для здійснення реформи, значення цілей цих програм для суспільства та їх несуперечність [6].

На думку авторів, подібний досвід країн Європи може бути запозичений і Україною. Необхідність оцінювання прозорості, ефективності, якості та оперативності надання послуг не є виключенням і в умовах розвитку України, оскільки й досі наша держава не має чітких стандартів надання публічних послуг населенню. Розглядаючи сферу регулювання публічних послуг, слід зазначити, що у більшості зарубіжних країн (Європа, США) існує розподіл державного управління на два види: негативне, яке за своєю сутністю характеризується втручанням та обмеженням поведінки суб'єктів, та позитивне, сутність якого полягає у наданні публічних послуг. Для негативного державного управління притаманний імперативний метод правового регулювання, для позитивного державного управління – диспозитивний. Однак, слід зазначити, що межі застосування імперативного та диспозитивного методів регулювання є досить розмитими, при цьому використання імперативного методу правового регулювання не є домінуючим. В Німеччині, наприклад, кожному виду державного управління притаманний відповідний адміністративний акт. Негативне державне управління втілюється в життя шляхом прийняття обтяжуючого адміністративного акту, а позитивне державне управління, у свою чергу – шляхом прийняття дозвільного адміністративного акту [7, с. 8].

Понятійний апарат у країнах Європи характеризується широким використанням терміну «service public» (наприклад, Франція) або «public service»

(наприклад, Великобританія). Використання цього поняття, як зазначає Ю.О. Тихомиров, має двояке значення. З одного боку, у матеріальному змісті, це поняття може бути перекладене як «публічна послуга», під якою розуміється «будь-яка діяльність, спрямована на задоволення потреб, які мають публічний інтерес». У такому розумінні послуга «повинна бути забезпечена та проконтрольована адміністрацією, оскільки безперервне задоволення цієї потреби може бути гарантоване тільки нею» [8, с. 381]. З іншого боку, у формальному змісті, переклад цього терміну може бути розтлумачений як «організована сукупність матеріальних та людських ресурсів, які застосовуються державою або іншим публічним колективом з метою виконання певних завдань», оскільки має переклад «публічна служба» [8, с. 381].

Вважаємо за необхідне зазначити, що спочатку поняття «public service» використовувалось у сенсі «суспільної користі», тобто поняття мало визначати вид послуг, які мають суспільно-корисне значення (поштові, залізничні послуги). Другий і основний зміст має інтерпретація цього поняття як «державної служби», тобто зміст, вкладений у це поняття, визначає публічну сферу, перш за все, як систему організацій, покликаних приймати рішення, спрямовані на задоволення суспільного блага. Ще одна інтерпретація цього поняття має на меті визначення публічності через індивідуальність потреб, тобто основною метою є не задоволення потреб суспільства в цілому, а задоволення індивідуальних потреб та інтересів окремих громадян [9]. А відтак, послугам наданих у цьому випадку персональний характер, а не загальнозначимий суспільний.

Слід зазначити, що Європейський Союз у 1992 році ввів англосаксонське поняття «універсальна послуга», під якою розуміється мінімальна послуга встановленої якості, яка надається будь-якому користувачу за доступною ціною. Однак, як зазначає Ю. О. Тихомиров, мова у даному випадку йде про мінімальну базову послугу в конкурентному середовищі, яка надається на умовах однакового тарифного плану та з однаковим рівнем стандартів, а не про дійсне поняття публічної послуги [8, с. 386], яке є ширшим за змістом. Поряд з поняттям «універсальна послуга», законодавство Європейського Союзу містить також поняття «послуг, що надаються за розпорядженням державних органів», закріплене у Генеральній Угоді про торгівлю послугами. Такі послуги, відповідно до вказаної Угоди, визначаються як «будь-які послуги, що надаються ані на комерційній основі, ані на підставі конкуренції між постачальниками цих послуг» [10, с.11]. Таким чином, можна дійти висновку, що у Європейському Союзі поряд з оплатними послугами існує певна категорія послуг, які надаються безоплатно і встановлені державою у спеціальних розпорядженнях.

У зарубіжних країнах поняття «публічні послуги» має свої характерні ознаки, які можуть бути як спільними для декількох країн, так і мати певні відмінності з урахуванням особливостей внутрішнього життя тієї чи іншої країни. У Франції, як зазначає Ю. О. Тихомиров, публічні послуги характеризуються чотирма основними критеріями: задоволення сус-

пільного інтересу, безперервність, пристосованість, рівний доступ для всіх до послуг [8, с. 384], які можуть бути використані й в процесі аналізу цієї категорії в інших країнах світу, враховуючи загальну тенденцію країн на задоволення людських потреб і спрямованість на підвищення якості надання публічних послуг. Вважаємо за доцільне розкрити зміст зазначених критеріїв.

Задоволення суспільного інтересу завжди вважалось фундаментальним критерієм публічних послуг, та означає спрямованість публічної влади на задоволення існуючих у суспільстві потреб, інтересів, реалізацію прав, закріплених за громадянами законодавством країн. При цьому, така спрямованість в діяльності органів публічної влади повинна гарантуватись наявністю зобов'язання державної влади з її забезпечення та контролю над цією діяльністю.

Хартія громадян 1991 року встановила у Великобританії принципи, на яких повинна базуватись діяльність державних установ та організацій, що надають послуги населенню, а також зобов'язання уряду в даній сфері. До числа таких принципів віднесені встановлення чітких стандартів послуг, відкритість і повнота інформації, надання консультацій населенню і можливість вибору послуг, їх корисність та ефективність і т. ін. На основі Хартії громадян, міністерствами та відомствами розроблені і схвалені Кабінетом Міністрів ще близько сорока хартій, кожна з яких встановлює стандарти послуг, у таких сферах, як освіта, соціальне забезпечення, працевлаштування, відпочинок, оподаткування тощо. Додатково до них місцеві органи влади створили, з урахуванням конкретних умов різних районів, свої хартії послуг, які вони зобов'язалися дотримуватися. Така послідовна ієрархія нормативно-правових актів. На думку авторів, є досить ефективною для створення базових засад та стандартів надання публічних послуг та може слугувати прикладом для України.

Вважаємо також за доцільне зазначити, що досить важливі зміни, що спрямовані на визнання потреб людини і реалізацію цих потреб органами державної влади, зокрема, у країнах Європейського Союзу, є зміни, що пов'язані з реформуванням податкової системи цих країн. Основними завданнями податкової реформи в цих країнах є: спрямованість на створення гідних умов розвитку для фізичних осіб та модернізація податкової системи з метою її збалансування та встановлення гідних та справедливих умов для розвитку бізнесу в державі. Окрім цього, існує певна тенденція, яка б була корисною і для України, що спрямована на безоплатність певних послуг, які надаються податковими органами (наприклад, оформлення патенту), з урахуванням оплати податків [11]. Діяльність податкових органів також зазнає певних змін, пов'язаних з більшою спрямованістю податкових органів на взаємодію з суспільством. Широким попитом у країні користується проведення консультацій з питань оподаткування, а також опитувань громадян з приводу якості надання послуг податковими органами [12].

Отже, бачимо, що загальна тенденція країн Європи, яка спрямована на забезпечення ефективної та якісної реалізації прав, свобод та інтересів громадян, задоволення потреб суспільства, характери-

зується, перш за все, націленістю органів державної влади на досягнення результату. А у свою чергу, досягненню результату сприятиме, як вважають уряди вказаних країн, всебічна модернізація структури органів державної влади, процесу та процедур надання ними послуг, системність правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з наданням послуг населенню. Саме цим досягається ефективність втілення в державне життя програмних принципів, закладених у реформах цих країн.

Безперервність, як наступний критерій публічних послуг, є не менш суттєвим. Цей критерій у Франції виражається, як зазначає Ю. О. Тихомиров, в наступних формах: «існування відповідальності у випадку перерви в наданні публічної послуги; застосування теорії непередбачуваності; право на страйк агентів публічної послуги у межах встановлених обмежень, якому повинно передувати відповідне повідомлення за п'ять днів; залучення персоналу до роботи у примусовому порядку» [8, с. 384–385]. Пристосованість, як зазначає Ю. О. Тихомиров, відображається у тому, що «публічний орган влади, беручи на себе зобов'язання безпосереднього управління наданням публічної послуги, покладає її надання на тих суб'єктів, які здатні адаптувати послуги до існуючих в межах країни на даний момент загальноновизнаних потреб» [8, с. 385]. Такий критерій також є досить важливим, оскільки здатність державної влади адекватно реагувати на нагальні потреби суспільства є однією з передумов нормального та економічно і політично стабільного життя країни.

Рівний доступ для всіх до публічної послуги «має розумітися як неможливість встановлення будь-яких дискримінаційних обмежень по відношенню до громадян» [8, с. 385], які споживають публічні послуги. Будь-яке обмеження, якщо виникла необхідність його існування, повинне мати загальний характер і стосуватись усіх без винятку. На думку Ю. О. Тихомирова, «рівний доступ до публічних послуг є зворотним боком правила рівності всіх перед публічними обов'язками» [8, с. 385].

У якості наступного критерію, характерного для публічних послуг у зарубіжних країнах, можна визначити суб'єктний склад. В умовах сучасного розвитку країн світу, у більшості з них відбувається своєрідне розгалуження державної функції з надання публічних послуг: безпосереднє надання публічних послуг передається суб'єктам приватного права, а правове регулювання і контроль зберігається за державними органами. При цьому таке розгалуження функції з надання публічних послуг, як правило, охоплює все, що входить до компетенції публічної служби. Це діяльність, яка залежить від компетенції держави та знаходиться під її безпосереднім контролем. Ю. О. Тихомиров зазначає, що «децентралізація влади передбачає наділення певною юридичною, фінансовою та бухгалтерською автономією органів, відповідальних за надання публічної послуги» [8, с. 385].

5. Результати дослідження та їх обговорення

Основний закон ФРН від 23 травня 1949 року передбачає можливість передавання функції органів

державної влади з надання послуг до приватних організацій, залишаючи за собою контроль за цією діяльністю і можливість її законодавчого регулювання [13]. Конституція Франції також передбачає можливість делегування функцій з надання послуг приватним організаціям шляхом видання відповідних нормативно-правових актів [14]. В адміністративній системі Франції існують адміністративні інститути, які в тій чи іншій мірі відповідають нашому поняттю відомства. Одним з різновидів таких інститутів, як зазначає Козирін О. Н., є так звані служби національної компетенції (*services à compétence nationale – SCN*).

Створення таких служб, у свою чергу, було передбачено Декретом № 97-463 від 9 травня 1997 року, а власне служби були юридично виведені за рамки центральної адміністрації. Відмінність цих служб від центральної адміністрації полягає в тому, що вони не беруть участі у формуванні публічної політики, не контролюють її виконання і виступають виключно її технічним інструментом. Поряд зі службами національної компетенції у Франції існує ряд незалежних адміністративних органів (*autorités administratives indépendantes – AAI*), які хоча і є державними установами, однак, відповідно до законодавства отримали повну автономію від центральної адміністрації. Як правило, такі незалежні адміністративні органи можуть називатися бюро, комісії, ради, вищі ради, медіатори, посередники [15].

На рівні федерації у США систему органів виконавчої влади складають Президент, департаменти, урядові корпорації, незалежні відомства та інші установи. Законодавством передбачається, що з числа вищевказаних органів адміністративними установами є тільки ті з них, які не здійснюють військові або зовнішньополітичні функції і які мають повноваження виносити рішення щодо юридичного статусу приватних осіб, тобто вирішувати питання про їх права та обов'язки. Адміністративне управління передбачає, як зазначає Козирін О.Н., «не просте виконання, а управління головним чином через регулювання, здійснюване за допомогою переданих адміністрації нормотворчих і судових повноважень» [16, с. 11]. У ст. 82 Конституції Іспанії врегульована процедура делегування функцій держави, яка здійснюється шляхом прийняття спеціального закону, із зазначенням строків делегування, його меж та цілей, принципів і критеріїв. З цією метою Конституцією встановлюється, що «генеральні кортеси можуть делегувати уряду повноваження видавати нормативні акти, що мають силу закону з певних питань, за винятком передбачених цією Конституцією» [17].

Урахування положень деяких законодавств зарубіжних країн може слугувати для України поштовхом до створення подібної системи регулювання сфери надання публічних послуг, структури та організації органів державної влади. Разом з тим, слід зазначити, що у разі вирішення питання щодо доцільності впровадження такого досвіду в Україні, необхідно провести зважений аналіз можливостей впровадження цього досвіду в цілому чи частково, а також корисності урахування положень законодавства Іспанії з приводу строкового делегування функцій [18, с. 66].

6. Висновки

На підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел висвітлено міжнародно-правові стандарти надання публічних послуг як напрямку реформування юридичної освіти в Україні та розкриті наступні задачі:

1) Констатовано, що зважена імплементація принципів та критеріїв оцінювання надання публічних послуг в зарубіжних країнах (США, Франція, Великобританія тощо), повинна передбачати урахування особливостей суспільних відносин, які склались в Україні, а також послідовність впровадження міжнародних норм та інститутів права, оскільки їх схожість, на перший погляд, може водночас мати суттєві відмінності у процесі їх впровадження, що призведе до негативного результату імплементації, а також до колізій в нормативно-правових актах України.

2. Виокремлено напрями вдосконалення вітчизняного законодавства щодо надання публічних послуг з урахуванням міжнародно-правових стандартів є:

– розвиток теорії публічних послуг, що полягає в закріпленні у Концепції публічних послуг понятійно-категоріальних положень, принципів публічних послуг, критеріїв якості надання публічних послуг тощо;

– уніфікація правового регулювання адміністративних процедур шляхом прийняття Адміністративного процедурного кодексу України, в якому чітко розкривалося б питання надання публічних послуг;

– закріплення в нормативно-правових актах видів юридичних гарантій забезпечення законності надання публічних послуг: контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг; притягнення до відповідальності публічних службовців за відмову в наданні певного виду публічної послуги тощо;

– приведення у відповідність до європейського досвіду вимог щодо прийняття, внесення змін, скасування та можливості оскарження індивідуальних адміністративних актів, що є результатами надання публічних послуг;

– подальше дослідження ролі дискреційного розсуду суб'єктів надання публічних послуг та обмеження можливостей зловживання повноваженнями у процесі їх реалізації;

– децентралізація влади, що полягає в обґрунтуванні збільшення повноважень органів місцевого самоврядування порівняно з органами державної влади.

Література

1. Ковбас, І. В. Публічно-владні послуги як засіб забезпечення державою реалізації прав людини [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук / І. В. Ковбас; Національний університет ДПС України. – Ірпінь, 2011. – 236 с.
2. Приймак, Л. І. Публічні послуги в діяльності державної податкової служби України: організаційно-правові засади [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л. І. Приймак; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2013. – 21 с.
3. Тищенко, І. О. Класифікація електронних послуг, що надаються органами публічної адміністрації [Текст] / І. О. Тищенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – Т. 3, № 32. – С. 70–74.
4. Буханевич, О. М. Теоретико-правові та праксеологічні засади надання адміністративних послуг в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. М. Буханевич. – К., 2016. – 42 с.
5. Иванов, А. А. Административное право зарубежных стран [Текст] / А. А. Иванов. – М.: Спарк, 2007. – 60 с.
6. Кузнецова, Ю. А. Повышение качества и эффективности бюджетных услуг: обобщение опыта зарубежных стран [Электронный ресурс] / Ю. А. Кузнецова. – Режим доступа: <https://admhmao.ru/>
7. Васильева, А. Ф. Административно-правовое регулирование публичных услуг в Германии и России: сравнительно-правовой анализ [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А. Ф. Васильева; Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб., 2009. – 25 с.
8. Публичные услуги и право [Текст]: науч.-практ. пос. / ред. Ю. А. Тихомиров. – М.: Норма, 2007. – 416 с.
9. Syvertsen, T. The Many Uses of the «Public Service» Concept [Electronic resource] / T. Syvertsen. – Available at: <http://nurmandi.staff.umsida.ac.id/files/2012/02/theorypublicservice.pdf>
10. Регулювання послуг загального інтересу в ЄС [Текст]: навч. пос. / ред. Р. Симпсон, О. М. Синков. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 129 с.
11. UK Corporate Tax Reform Update [Electronic resource]. – Available at: <http://www.cadwalader.com/resources/clients-friends-memos/uk-corporate-tax-reform-update>
12. Corporation tax reform. A consultation document [Electronic resource]. – Available at: www.hmrc.gov.uk
13. Основной Закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=tatranslat&l=ru
14. Конституція Франції від 3 червня 1958 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megabook.ru/>
15. Козырин, А. Н. Публичная администрация в зарубежных странах [Электронный ресурс] / А. Н. Козырин. – Режим доступа: www.kozyrin.ru/userfiles/documents/articleak.pdf
16. Административное право зарубежных стран [Текст]: уч. пос. / ред. А. Н. Козырин. – М.: Издательство «СПАРК», 1996. – 229 с.
17. Конституція королівства Іспанія від 27 грудня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=149>
18. Маниліч, Л. І. Публічні послуги в діяльності державної податкової служби України: організаційно-правові засади [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук / Л. І. Маниліч; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2012. – 242 с.

Дата надходження рукопису 19.09.2017

Легеза Євген Олександрович, доктор юридичних наук, доцент, професор, кафедра адміністративного та митного права, Університет митної справи та фінансів, вул. Володимира Вернадського, 2/4, м. Дніпро, Україна, 49000 E-mail: pasto@i.ua

Манжула Андрій Анатолійович, доктор юридичних наук, доцент, професор, кафедра галузевого права, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, вул. Шевченка, 1, м. Кропивницький, Україна, 25006 E-mail: mors200708@ukr.net